Д49

3392-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ДІТКОВСЬКА ЛЕСЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 376-056.29.016:004(043.3)

ПІДГОТОВКА ПІДЛІТКІВ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

13.00.03 – корекційна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Лдсд

Київ – 2012

8329

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Шевцов Андрій Гаррієвич,
Національний педагогічний університет,
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри ортопедагогіки
та реабілітології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Тарасун Валентина Володимирівна,
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,
головний науковий співробітник лабораторії корекції
розвитку дитини з аутизмом;

кандидат педагогічних наук, доцент
Краснов Володимир Володимирович,
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика,
доцент кафедри медичної інформатики.

Захист відбудеться „28" березня 2012 р. о 12^{00} годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий „24" лютого 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **С. В. Федоренко**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Побудова інформаційного суспільства з рівними умовами для всіх стала актуальною соціальною задачею XXI ст. Одним із вирішальних факторів розвитку сучасного суспільства, що дозволяє ефективно та творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми, є інформаційно-комунікаційні технології (Закон України „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Державна програма „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті й науці на 2006-2010 рр." та ін.). Активна діяльність молоді з обмеженнями життєдіяльності у громадському житті країни підвищить рівень соціально-економічного розвитку, а їх працевлаштування зменшить навантаження на державний бюджет, сприятиме зміцненню трудового потенціалу країни. Володіння інформаційно-комунікаційними технологіями та можливість їх ефективного застосування, прагнення навчатись впродовж усього життя, комунікабельність і робота у команді – характерні риси сучасної успішної людини.

Дидактичні і методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчали Б. С. Гершунський, В. М. Глушков, М. І. Жалдак, В. В. Краснов, Н. В. Морзе, С. Пейперт та ін., психолого-педагогічні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) – В. П. Безпалько, В. П. Зінченко, Ю. І. Машбиць, М. Л. Смульсон та ін.

Проблеми навчання та реабілітування дітей із обмеженнями життєдіяльності досліджували українські вчені В. І. Бондар, Л. С. Вавіна, В. М. Синьов, Є. П. Синьова, Л. П. Сущенко, В. В. Тарасун, В. Є. Турчинська, Т. В. Сак, М. К. Шеремет, А. Г. Шевцов, О. П. Хохліна та ін.

Державна статистика Міністерства охорони здоров'я України констатує зростання кількості дітей, які хворіють на дитячий церебральний параліч (ДЦП). Особливості навчально-виховної та корекційно-відновлювальної роботи з особами з ДЦП вивчали Л. О. Бадалян, О. О. Дубовцева, М. В. Іполітова, Р. Б. Карімова, В.І. Козявкін, І. І. Мамайчук, О. М. Мастюкова, В. Ю. Мартинюк, О.Г. Приходько, О. В. Романенко, К. О. Семенова, Т. В. Скрипник, Л. О. Ханзерук, О. В. Чеботарьова, А. Г. Шевцов, Л. М. Шипіцина та ін.

Аспекти застосування ІКТ у корекційній освіті та реабілітуванні осіб з обмеженнями життєдіяльності висвітлювали: О. Л. Гончарова, Т. К. Королевська, О. І. Кукушкіна, О. М. Легкий (діти з порушеннями психофізичного розвитку); П. С. Федорець, Г. Є. Цейтлін (особи з вадами зору); М. К. Шеремет, О. Б. Качуровська (діти з вадами мовлення); С. П. Миронова (діти з вадами інтелекту); К. В. Луцько, Б. С. Мороз (діти з порушеннями слуху); А. Г. Шевцов (методологічне обґрунтування застосування сучасного інформаційно-комунікаційного середовища в освіті та соціальному реабілітуванні осіб з інвалідністю). Проте наразі ще недостатньо розроблені корекційні методики та

спеціальні технології підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ, зміст, структура, компоненти підготовки, критерії і показники готовності.

Уміння використовувати ІКТ забезпечить підліткам із ДЦП можливість спілкування, доступу до інформаційних ресурсів, отримання якісної професійної освіти, самореалізації. Слід зазначити, що саме у віці 11-15 років визначаються життєві і професійні схильності дитини; відбувається динамічний розвиток пам'яті, уваги, мислення; зазнає якісних змін мотивація навчання; підвищуються рівень пізнавальної активності і самостійності (Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, О. М. Леонтьєв, В. С. Мухіна, Ж. Піаже, В. О. Сухомлинський та ін.). Тому більш результативним буде процес підготовки до використання ІКТ дітей підліткового віку. Застосування комп'ютерних програм корекційного спрямування дозволить отримати необхідні навички для успішної соціалізації та інтеграції у сучасне інформаційне суспільство.

З огляду на це гостро постає питання щодо психолого-педагогічної підготовки підлітків із ДЦП до роботи з персональним комп'ютером, програмним забезпеченням, мережами Інтернет.

Сукупністю зазначених факторів обумовлений вибір теми дисертаційного дослідження „Підготовка підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій".

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану наукової роботи кафедри ортопедагогіки та реабілітології Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова „Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів" (протокол №3 від 27 грудня 2010 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол №9 від 28 квітня 2009 р.) і узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол №4 від 26 травня 2009 р.).

Мета дослідження – розробка комплексної методики підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Для реалізації поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати педагогічні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній та корекційно-реабілітаційній роботі з особами з обмеженнями життєдіяльності.
2. Визначити компоненти підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до застосування інформаційно-комунікаційних технологій.
3. Розробити критерії, показники та рівні сформованості готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити методику підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як складової їх соціалізації.

Об'єкт дослідження – процес корекційної освіти підлітків із дитячим церебральним паралічем.

Предмет дослідження – зміст, структура та засоби підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Методологічною основою дослідження стали: психолого-педагогічна концепція формування і розвитку особистості (Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, В. Ф. Паламарчук, С. Л. Рубінштейн та ін.); концепції психологів щодо ефективності комплексного підходу до навчання і виховання учнів (Ю. К. Бабанський, І. Д. Бех, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко та ін.); теоретико-методологічні основи освітньо-реабілітаційної роботи з особами з обмеженнями життєдіяльності (В. І. Бондар, Є. Ф. Соботович, В. М. Синьов, В. В. Тарасун, В. Є. Турчинська, Т. В. Сак, А. Г. Шевцов, М. К. Шеремет та ін.); теорії та моделі підготовки особистості до виконання певного виду діяльності (Г. О. Балл, К. М. Дурай-Новакова, М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, С. Д. Максименко, Л. С. Нерсесян, В. О. Сластьонін, В. В. Тарасун та ін.); моделі операторської діяльності і відношень людина-техніка (В. М. Алефіренко, Є. А. Клімов, О. О. Конопкін, Л. С. Нерсесян, Ю. К. Стрєлков та ін.); теорії і методики використання ІКТ у навчальному процесі (Н. І. Гендіна, Б. С. Гершунський, М. І. Жалдак, Ю. І. Машбиць, Н. В. Морзе, Є. С. Полат та ін.).

Методи дослідження. *Теоретичні*: аналіз та узагальнення даних літературних джерел для з'ясування сучасного стану теорії і практики підготовки осіб з обмеженнями життєдіяльності до використання ІКТ, систематизації та узагальнення інформації про досліджуваний об'єкт. *Емпіричні*: спостереження; вивчення медичної документації, бесіди; тестування, інтерв'ю, аналіз навчальної інформації, діагностичні методики, психолого-педагогічний експеримент констатувального та формувального характеру для з'ясування умов і засобів підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ і перевірки їх ефективності. *Методи обробки статистичних даних*: для опрацювання експериментальних даних і встановлення кількісних залежностей між явищами і процесами, що досліджувались.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– *вперше* обґрунтовано та розроблено комплексну методику підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до застосування інформаційно-комунікаційних технологій як складової їх соціалізації; визначено поняття „підготовка підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій"; обґрунтовано компоненти підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до застосування інформаційно-

комунікаційних технологій; розроблено критерії, показники та рівні сформованості готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до застосування інформаційно-комунікаційних технологій;

– *удосконалено* методи психолого-педагогічного дослідження підготовки осіб із обмеженнями життєдіяльності до використання інформаційно-комунікаційних технологій;

– *набули подальшого розвитку* структура і зміст підготовки осіб із обмеженнями життєдіяльності до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено покрокову методику корекції і розвитку психофізіологічних функцій дитини, необхідних для виконання операторських функцій (на прикладі роботи з ПК).

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі корекційної освіти учнів із ДЦП під час занять у навчально-реабілітаційних центрах, коледжах, професійно-технічних училищах; комп'ютерних Інтернет-клубах; для надомного навчання; для студентів з інвалідністю на перших курсах вищих навчальних закладів; під час розробки програм корекційно-реабілітаційного призначення; у процесі підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до роботи за умов інклюзивної освіти, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження впроваджено у корекційно-реабілітаційне навчання підлітків із ДЦП у середніх загальноосвітніх школах з інклюзивною формою навчання і школах-інтернатах: середня загальноосвітня школа №168 м. Києва (довідка №76 від 27.05.2011); спеціальна школа-інтернат №15 для дітей з наслідками поліомієліту та церебральними паралічами м. Києва (довідка №221 від 26.05.2011); Луганська середня загальноосвітня школа I-III ступенів №45 (довідка №233 від 31.05.2011); Кам'янець-Подільський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр (довідка №180 від 26.07.2011); заклад освіти I-III ступенів „Тернопільський обласний навчально-реабілітаційний центр" (довідка №218 від 14.09.2011).

Особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві полягає в аналізі підходів сучасних дослідників до застосування комп'ютерних технологій у навчанні та реабілітуванні осіб із ДЦП [3]; розробка структури і змісту підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ [6].

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження доповідались і знайшли схвалення на V Всеукраїнській конференції молодих науковців „Інформаційні технології в освіті, науці і техніці" (Черкаси, 2006); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Теорія і практика використання сучасних інформаційних технологій в навчальному процесі загальноосвітньої школи (на прикладі природничо-математичних дисциплін)" (Хмельницький, 2007); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Нові

технології навчання: психологічні аспекти" (Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції „Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні" (Київ, 2008); міждисциплінарній науково-практичній конференції „Технології інтелектуальної діяльності" (Київ, 2009); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції „Соціально-педагогічна реабілітація в закладах освіти: проблеми та перспективи" (Хмельницький, 2009); IV Міжнародній науково-практичній конференції „Стан та перспективи розвитку корекційної освіти" (Кам'янець-Подільський, 2009); Міжнародній науковій конференції „Проблеми формування і розвитку громадянського суспільства" (Київ, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції „Актуальные проблемы социогуманитарного знания в России XXI в." (Новороссийск, 2010); Першому Всеукраїнському з'їзді „Медична та біологічна інформатика і кібернетика" (Київ, 2010); V Міжнародній науково-практичній конференції „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору" (Київ, 2010); Міжнародній науковій конференції „Проблеми формування і розвитку громадянського суспільства" (Київ, 2011).

Проміжні та кінцеві результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри логопедії, кафедри ортопедагогіки та реабілітології Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кафедри інформаційних технологій та математичних методів Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 8 фахових виданнях, із яких 6 – одноосібні.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 193 сторінки. Основний зміст викладено на 171 сторінках. У тексті містяться 11 таблиць, 5 рисунків, 3 формули. Список використаних джерел становить 205 найменувань на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні засади і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення, наведено дані про апробацію та впровадження у навчальний процес одержаних результатів, подано інформацію про публікації та обсяг дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** „Підготовка осіб із обмеженнями життєдіяльності до використання інформаційно-комунікаційних технологій як педагогічна проблема" представлено результати аналізу літературних джерел із проблеми дослідження,

розкрито педагогічні аспекти використання ІКТ у навчанні і корекційно-реабілітаційній роботі.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив виділити різні підходи до визначення поняття „інформаційно-комунікаційні технології" (Б. С. Гершунський, В. М. Глушков, М. І. Жалдак, В. В. Краснов, В. М. Монахов, Н. В. Морзе, С. Пейперт та ін.). На нинішньому етапі розвитку загальновживаним є визначення ІКТ як сукупності методів, засобів і прийомів обробки інформації з використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж, що розширюють знання людей та розвивають їх можливості щодо управління технічними і соціальними процесами.

Для сучасної діяльності людини інформаційного суспільства, зокрема для молоді з інвалідністю, важливим є уміння користуватися інформаційними технологіями як у виробничій, так і у невиробничій сферах, тобто вміння не тільки застосовувати персональний комп'ютер й іншу комп'ютерну техніку, а й освоєння комп'ютерних терміналів, побутової техніки на основі сучасних процесорів, апаратів мобільного зв'язку, сучасних комунікаційних мереж, гаджетів тощо. Особливо це важливо для подолання особами з сенсорними та фізичними порушеннями здоров'я відповідних обмежень життєдіяльності.

Таким чином у площині корекційно-реабілітаційної роботи інформаційно-комунікаційні технології визначено нами як сукупність методів і прийомів обробки інформації за допомогою засобів комп'ютерної та процесорної техніки, комп'ютерних мереж і зв'язку, що використовуються для забезпечення управління технічними і соціальними процесами, ефективної діяльності людей у виробничих і невиробничих сферах, а особами з інвалідністю – для подолання обмежень життєдіяльності.

На основі детального аналізу праць дослідників, які вивчали питання впровадження ІКТ в освітній процес (Б. С. Гершунський, В. М. Глушков, М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, С. Пейперт, Є. С. Полат, А. Г. Шевцов та ін.), відповідних законодавчих документів України з'ясовано, що інформатизація і комп'ютеризація освітньої галузі сприяє інтенсифікації процесу навчання, підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу, розвитку індивідуальних та особистісних здібностей школярів, реалізації розвиваючого навчання, реалізації принципу алгоритмізації навчальної діяльності, переходу від процесу механічного засвоєння знань учнями до процесу розвитку особистості, яка здатна самостійно набувати знання. Впровадження ІКТ у навчальний процес сприяє побудові відкритої системи освіти, підвищенню рівня індивідуалізації та диференціації навчання, активізації пізнавальної і творчої діяльності підлітків, розвитку життєвих компетентностей, самореалізації.

Аналіз досліджень щодо застосування ІКТ у корекційно-реабілітаційній роботі (О.Б. Качуровська, О. І. Кукушкіна, О. М. Легкий, К.В. Луцько, Б. С. Мороз, С. П. Миронова, Є. П. Постовойтов, П. С. Федорець, А. Г. Шевцов, М. К. Шеремет, Г. Є. Цейтлін та ін.) підтвердив можливість підвищення мотивації

навчання та інтересу до науки, покращення ефективності засвоєння знань, пізнавальної активності і творчої діяльності, формування комунікаційних здібностей, подолання обмежень життєдіяльності. Поєднання корекційних методик із використанням комп'ютерних технологій активізує процес мислення, розвиває пам'ять, просторову уяву, увагу, творчі здібності. Використання комп'ютерних програм корекційного спрямування може підвищити інтелектуальний розвиток дитини з особливими освітніми потребами та забезпечити умови оволодіння системою знань.

Проведений аналіз основних підходів до визначення поняття „підготовки до різних видів діяльності" (Г. О. Балл, К. М. Дурай-Новакова, М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, Г. С. Костюк, Н. Д. Левітов, С. Д. Максименко, Л. С. Нерсесян, В. О. Сластьонін, В. В. Тарасун, Д. М. Узнадзе та ін.), поняття „готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій" (Г. Р. Генсерук, А. А. Гулеватий, Р. С. Гурін, В. М. Мазур, Л. І. Морська, Р. В. Моцик, О. М. Снігур, І. В. Федоренко, О. М. Царенко та ін.), понятійно-термінологічного апарату дав змогу визначити поняття підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

У дослідженні підготовка підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначена нами як корекційно-реабілітаційний процес, спрямований на формування готовності дитини до життя і розвитку в інформаційному суспільстві, що передбачає формування знань, умінь і навичок у сфері ІКТ, мотивацій і потреб у використанні ІКТ, розвиток психофізіологічних якостей дитини, необхідних для витримування відповідних розумових і фізичних навантажень під час застосування ІКТ, формування інформаційної культури, відповідних світогляду і цінностей, комунікаційних здібностей і культури спілкування.

Результати аналізу теоретичних джерел свідчать про недостатність обґрунтування і розробок щодо корекційних методик та спеціальних технологій підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ, змісту, структури та компонентів зазначеної підготовки, відповідних показників і критеріїв.

У **другому розділі** „Вивчення стану підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій" визначено компоненти підготовки, критерії, показники і рівні сформованості готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ, викладено методику і результати констатувального експерименту.

У структурі підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ виділено такі компоненти: операційний (теоретичний і практичний аспекти), психологічний (інтелектуальний і мотиваційно-потребнісний аспекти), культурно-аксеологічний, соціальний, фізіологічний. Виокремлення компонентів має умовний характер, оскільки вони взаємопов'язані та взаємообумовлені. Виключення будь-якого із компонентів зі структури підготовки або зниження рівня його сформованості призведе до недостатньої результативності всієї підготовки.

Операційний компонент відображає ступінь оволодіння знаннями, уміннями і навичками у сфері ІКТ. Психологічний компонент характеризується розвитком психічних процесів, наявністю мотивацій і потреб оволодіння та використання ІКТ. Культурно-аксеологічний компонент передбачає наявність у дитини світогляду, інформаційної культури, розуміння цінностей ІКТ. Соціальний компонент визначає рівень сформованості комунікаційних здібностей засобами ІКТ, адекватність підлітків при їх використанні. Фізіологічний компонент характеризує сформованість фізіологічних функцій підлітка, необхідних для витримування ним відповідних розумових і фізичних навантажень під час застосування ІКТ.

У процесі дослідження визначено та обґрунтовано критерії ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ, які характеризують рівень знань, умінь і навичок у сфері ІКТ (операційні критерії); рівень мотивацій та потреб їх використання, стан розвитку психічних процесів (психологічні критерії); рівень інформаційної культури (культурно-аксеологічні критерії); рівень комунікабельності і культури спілкування засобами ІКТ (соціальні критерії); рівень сформованості фізіологічних систем, необхідний для витримування дитиною відповідних розумових та фізичних навантажень під час застосування ІКТ (фізіологічні критерії).

Операційні критерії ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначаються рівнем засвоєння знань, умінь і навичок з інформатики. Психологічні критерії ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ оцінюються наявністю мотивів і потреб використовувати сучасні інформаційні технології і показниками, що характеризують обсяг пам'яті, ступінь концентрації уваги, логічність мислення, стан мовлення. Показниками культурно-аксеологічних критеріїв ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ є рівень інформаційної культури, стан сформованості відповідного світогляду та цінностей інформаційного суспільства. Соціальні критерії ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначаються показниками рівня комунікабельності, рівня культури спілкування засобами сучасних інформаційних технологій. Фізіологічні критерії ефективності підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ оцінюються показниками стану загальної і дрібної моторики, ступеня витривалості.

Відповідно до зазначених вище критеріїв, для підлітків із ДЦП з високим рівнем готовності до використання ІКТ характерні глибокі знання сучасних інформаційних технологій, уміння працювати самостійно, стійка позитивна мотивація і потреба використання ІКТ, розвинуті пам'ять, увага, мислення, мовлення, високий рівень інформаційної культури, розуміння цінності застосування ІКТ, комунікабельність.

Підліткам із ДЦП із достатнім рівнем готовності до використання ІКТ запас базових знань інформаційних і комп'ютерних технологій дозволяє досить

успішно виконувати типові завдання, вони проявляють позитивний інтерес до ІКТ, усвідомлюють можливість і необхідність їх використання, мають досить розвинуті пам'ять, увагу, мислення, мовлення, достатній рівень інформаційної культури, розуміють цінності застосування сучасних інформаційних технологій, достатня комунікабельність.

Підліткам із ДЦП із середнім рівнем готовності до використання ІКТ притаманні вибіркові знання ІКТ, необхідність допомоги при виконанні практичних завдань, нестійка позитивна мотивація до застосування ІКТ, часткова потреба у використанні ІКТ, середній рівень розвитку психічних процесів, середній рівень інформаційної культури, нерозуміння цінності застосування ІКТ, малокомунікабельність.

До початкового рівня віднесено підлітків із ДЦП, які мають елементарні знання з інформатики, не виконують практичні завдання без сторонньої допомоги, пасивно ставляться до ознайомлення з ІКТ, не розуміють можливостей використання ІКТ, не можуть відповісти на запитання діагностичних тестів, некомунікабельні, мають тяжкі порушення загальної і дрібної моторики.

З урахуванням структурних компонентів підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ нами розроблено експериментальну методику дослідження рівня сформованості готовності підготовки. Добір матеріалу психолого-педагогічного дослідження здійснювався з урахуванням шкільних навчальних програм, загальнодидактичних принципів науковості, доступності, систематичності та послідовності, індивідуального підходу.

Метою констатувального етапу експерименту було визначення наявного стану готовності підлітків до використання ІКТ.

Серед основних завдань констатувального дослідження були наступні: вивчення стану підготовки підлітків до використання ІКТ на практиці; визначення рівнів готовності підлітків до використання ІКТ, порівняльний аналіз рівнів готовності до використання ІКТ підлітків із ДЦП та їх однолітків без психофізичних порушень.

Визначення рівнів готовності підлітків до використання ІКТ відбувалося за встановленими нами компонентами:

1. Дослідження рівня операційної готовності за тестовими теоретичними і практичними завданнями з інформатики, рекомендованими Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (Н. В. Морзе, В. П. Вембер, О. Г. Кузьмінська, М. О. Войцеховський, Т. Г. Проценко).

2. Для встановлення рівня психологічної готовності застосовувалися методики визначення обсягу пам'яті, ступеня концентрації уваги, логічності мислення (повторення десяти чисел та опосередкованого запам'ятовування О. Лурії, таблиці Шульте, коректурна проба, складні аналогії, виключення понять, суттєві ознаки) і адаптованої нами методики вивчення ставлення до навчальної діяльності Г. М. Казанцева.

3. Визначення рівня культурно-аксеологічної готовності відбувалося за допомогою адаптованого теста визначення рівня інформаційної культури Н. І. Гендіної і бесіди.

4. З метою вивчення рівня соціальної готовності застосовувався адаптований тест оцінки рівня комунікабельності В. Ф. Ряховського.

5. Для дослідження рівня фізіологічної готовності ретельно вивчалися результати медичного обстеження підлітків: стан загальної і дрібної моторики.

Відповідно до розробленої методики протягом 2009–2010 рр. було проведено експериментальне дослідження, в якому взяли участь 71 підліток із ДЦП віком від 13 до 14 років, які навчалися у спеціальній школі-інтернаті №15 для дітей з наслідками поліомієліту та церебральними паралічами м. Києва, середній загальноосвітній школі №168 м. Києва, Луганській середній загальноосвітній школі I-III ступенів №45; Тернопільській середній загальноосвітній школі-інтернаті I-III ступенів, а також 67 підлітків без психофізичних порушень, які навчалися у сьомих класах середньої загальноосвітньої школи №168 м. Києва. Слід зазначити, що всі підлітки з ДЦП мали первинно збережений інтелект, не мали тотальних порушень зору і слуху, навчались за програмою загальноосвітньої школи.

На основі результатів констатувального експерименту встановлено, що кількість підлітків із ДЦП, які відповідають критеріям достатнього рівня готовності становила 16,9%, середнього – 56,4%, початкового – 26,7%. Підлітки без психофізіологічних порушень розподілилися за рівнями готовності таким чином: високий – 15,0%, достатній – 43,5%, середній – 32,5%, початковий – 9,0%.

Розподіл підлітків за рівнями готовності згідно визначених нами компонентів підготовки представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл підлітків за компонентами підготовки та рівнями готовності до використання ІКТ (у%)

Компоненти / Рівні	Операційний		Психологічний		Культурно-аксеологічний		Соціальний		Фізіологічний	
	із ДЦП	норма здоров'я	із ДЦП	норма здоров'я	із ДЦП	норма здоров'я	із ДЦП	норма здоров'я	із ДЦП	норма здоров'я
Високий	0	14,9	0	14,9	0	14,9	0	19,4	0	79,1
Достатній	16,9	43,3	18,3	49,2	16,9	43,3	19,7	47,8	16,9	20,9
Середній	56,4	32,8	56,4	29,9	57,8	32,8	52,2	25,4	55,0	0
Початковий	26,7	9,0	25,3	6,0	25,3	9,0	28,1	7,4	28,1	0

Визначено, що за операційним компонентом підготовки 16,9% підлітків із ДЦП виявили достатній рівень готовності, 56,4% – середній, 26,7% – початковий. Розподіл підлітків без психофізичних порушень за операційним компонентом такий: високий рівень – 14,9%, достатній – 43,3%, середній – 32,8%, початковий – 9,0%. За психологічним компонентом кількість підлітків із ДЦП, які показали

достатній рівень становила 18,3%, середній – 56,4%, початковий – 25,3% (кількість підлітків без психофізичних порушень відповідно 49,2%, 29,9%, 6,0%). За культурно-аксеологічним компонентом 16,9% підлітків із ДЦП виявили достатній рівень готовності, 57,8% – середній, 25,3% – початковий (кількість підлітків без психофізичних порушень відповідно 43,3%, 32,8%, 9,0%). Розподіл підлітків із ДЦП за соціальним компонентом такий: достатній – 19,7%, середній – 52,2%, початковий – 28,1% (кількість підлітків без психофізичних порушень відповідно 47,8%, 25,4%, 7,4%). За фізіологічним компонентом підготовки 16,9% підлітків із ДЦП виявили достатній рівень готовності, 55,1% – середній, 28,1% – початковий. Розподіл підлітків без психофізичних порушень за фізіологічним компонентом такий: високий рівень – 79,1%, достатній – 20,9%.

Таким чином, встановлено, що підлітки із ДЦП відстають від однолітків без психофізичних порушень по всім компонентам підготовки до використання ІКТ.

Отримані результати констатувального етапу дослідження засвідчили необхідність проведення спеціальної корекційно-реабілітаційної підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ за напрямами, які відповідають визначеним нами компонентам зазначеної підготовки. Це зумовлює доцільність розроблення і наукового обґрунтування комплексної методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

У **третьому розділі** „Методика підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій" розкрито методику і зміст експериментальної роботи з підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ, відображено аналіз результатів формувального експерименту, доведено ефективність запропонованої методики, викладено рекомендації щодо її впровадження.

Мета формувального етапу експерименту – розроблення комплексної корекційно-реабілітаційної методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ як складової їх соціалізації. Відповідно до поставленої мети визначені такі завдання: обґрунтування і розробка методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ та її апробація.

У результаті дослідження розроблена комплексна корекційно-реабілітаційна методика підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ. В основу методики покладено такі принципи навчання і корекції психофізичного розвитку: єдність діагностики, прогнозу і корекції з орієнтацією на зону найближчого розвитку дитини, науковості змісту і методів навчання, індивідуалізації, систематичності та послідовності, доступності, свідомості й активності, наочності, зв'язку навчання з практикою.

Методика експериментального корекційного навчання побудована з урахуванням специфіки особливостей загального і спеціального розвитку підлітків із ДЦП, особливостей дітей підліткового віку, рівня інтелектуального

розвитку та здатності підлітків до засвоєння знань, умінь і навичок, програмного змісту предмета інформатики.

Динаміка досягнення мети комплексної методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначається реалізацією таких умов: організаційні, корекційно-розвиваючі, дидактико-методичні, виховні, ергономічні, технічні, естетичні та за умови кадровому забезпечення зазначеного процесу. З метою ефективного впровадження методики викладачу необхідно володіти знаннями, уміннями і навичками як корекційного педагога, так і викладача ІКТ.

Корекційно-реабілітаційне навчання за авторською методикою передбачає застосування:

– методів: як традиційних (словесних, наочних, практичних), так і методів активізації навчальної діяльності учнів (проектів, тренінгів), у тому числі і комп'ютерних програм, вправ, тренажерів;

– засобів (друкованих та електронних підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів, комп'ютерів, ресурсів Інтернет);

– форм (практичних занять, бесід, презентацій, самостійної роботи, консультацій).

При цьому важливим чинником проектування процесу корекційної освіти є комплексне використання традиційних та комп'ютерно орієнтованих методів, засобів і форм навчання за принципом взаємного доповнення при підготовці підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

Експериментальне навчання проводилось протягом 2009-2010 н. р. у восьмих класах спеціальній школі-інтернаті №15 для дітей з наслідками поліомієліту та церебральними паралічами м. Києва, середній загальноосвітній школі №168 м. Києва, Луганській середній загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №45; Тернопільській середній загальноосвітній школі-інтернаті І-ІІІ ступенів. В експерименті брали участь 34 підлітки із ДЦП віком 13-15 років, які навчалися за запропонованою методикою (ЕГ). До контрольної групи (КГ) ввійшло 37 підлітків із ДЦП того самого віку. Слід зазначити, що всі учні мали первинно збережений інтелект, не мали тотальних порушень зору і слуху, навчались за програмою загальноосвітньої школи.

Методика формувального навчання містила такі напрями:

1. Операційна підготовка відбувалася за рахунок засвоєння підлітками теоретичних знань та виконання практичних завдань відповідно до навчальної програми з інформатики, рекомендованої Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

2. Психологічна підготовка. Забезпечення підвищення мотивації підлітків із ДЦП до використання ІКТ відбувалося за допомогою формування позитивного відношення до комп'ютерної техніки, мотиваційних тренінгів. Для розуміння потреб використання ІКТ проводилися бесіди із наведенням прикладів використання інформаційних та комп'ютерних технологій у різних сферах

життєдіяльності людини. Для покращення інтелектуальних якостей підлітків використовувалися методики і навчально-розвивальні вправи тренування пам'яті, уваги, мислення, що, у свою чергу, сприяло зростанню творчого потенціалу. З метою покращення мовленнєвого розвитку учнів на уроках педагог акцентував увагу на формуванні загальних мовленнєвих навичок.

3. Культурно-аксеологічна підготовка. Підвищення рівня інформаційної культури та освіченості підлітків у галузі літератури, мистецтва, історії, географії відбувалося у процесі ознайомлення учнів з електронними підручниками, освітніми порталами, пошуковими системами, електронними бібліотеками, інформаційними довідковими системами, веб-сайтами віртуальних музеїв, електронними виставками, можливостями дистанційної освіти, розвивальними комп'ютерними іграми, соціальними мережами. Навчання за принципом рівний рівному, тобто можливість підлітків передавати один одному засвоєні знання, сприяло розвитку їх комунікативних здібностей. На цьому етапі у процесі вивчення інформатики реалізовувалися міжпредметні зв'язки.

4. Соціальна підготовка здійснювалася за допомогою демонстрації презентацій про роль ІКТ у різних сферах життєдіяльності людини, бесід про культуру спілкування у мережах. Підвищенню рівня зазначеного компоненту відбувалося за рахунок командного виконання відповідних практичних завдань. Педагог налаштовував підлітків на можливість свідомого вибору майбутньої професії, отримання якісної фахової освіти і подальшого працевлаштування.

5. Фізіологічна підготовка відбувалася за рахунок виконання вправ лікувальної фізкультури і реабілітаційних вправ, що призначалися лікарем-реабілітологом або інструктором із ЛФК та проводилися вчителями фізичного виховання на уроках фізичної культури та у позаурочний час. З метою попередження погіршення зору передбачалося дозування часу роботи за комп'ютером згідно із віковими та санітарно-гігієнічними нормами, дотримання норм відстані від екрана монітора до очей користувача, виконання вправ відновлення зору. Розвиток дрібної моторики рук відбувався за рахунок виконання комплексу відповідних тренувальних вправ, вправ клавіатурного тренажеру, освоєння графічного редактора Paint. У процесі навчання педагог налаштовував учнів на сприйняття себе не хворим, на можливість подолання обмежень життєдіяльності за рахунок умінь та навичок у сфері ІКТ, на впевненість у своїх силах.

Корекційно-реабілітаційне навчання здійснювалося на факультативних заняттях з інформатики. Тривалість уроку становила 40 хв. Заняття проводилися раз на тиждень. На уроках інформатики, крім операційної підготовки, що є змістом програми з інформатики, додавався корекційний блок для здійснення комплексної підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ згідно із визначеними компонентами. Так, 25 хв. кожного уроку відводилося на операційну підготовку, 5 хв. – на фізкультурну паузу, 10 хв. педагог використовував систему

завдань для почергової підготовки за визначеними компонентами (психологічний, культурно-аксеологічний, соціальний). Тренування дрібної моторики проводилися на кожному уроці.

У процесі дослідження нами розроблена методика покрокового коригування і розвитку психофізіологічних функцій підлітка, необхідних для виконання операторських дій (на прикладі операторської роботи з ПК), що базується на принципах психічної діяльності людини. З цією метою типові складні комп'ютерні операції (робота з операційною системою, текстовими і графічними редакторами та ін.) було розкладено на базові (основні дії мишкою, введення інформації з клавіатури та ін.). При цьому враховувалися можливі психофізіологічні труднощі підлітків із ДЦП при оволодінні цією діяльністю. Крім цього визначалися відповідні корекційні прийоми, за допомогою яких учні тренувалися для подолання психофізичних труднощів при виконанні комп'ютерних операцій.

Ефективність розробленої методики визначалася шляхом відстеження динаміки змін рівнів готовності до використання ІКТ підлітків із ДЦП контрольної та експериментальної груп за визначеними показниками. Так після проведення корекційно-реабілітаційного навчання високий рівень виявили 11,7% підлітків із ДЦП у ЕГ (у КГ – не виявлено), достатній – 41,2% у ЕГ (у КГ – 18,9%), середній – 29,4% у ЕГ у КГ – 56,8%), початковий – 17,7% у ЕГ (у КГ – 24,3%) ($p<0,05$).

Розподіл підлітків за рівнями готовності згідно визначених нами компонентів підготовки представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл підлітків із ДЦП контрольної та експериментальної груп за компонентами підготовки та рівнями готовності до використання ІКТ (у%)

Компоненти / Рівні	Операційний		Психологічний		Культурно-аксеологічний		Соціальний		Фізіологічний	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	11,7	0	8,8	0	11,7	2,7	11,7	2,7	0	0
Достатній	41,2	21,6	38,3	18,9	44,1	18,9	44,1	24,3	23,5	16,2
Середній	29,4	54,1	35,2	56,8	26,5	54,1	26,5	54,1	58,8	59,5
Початковий	17,7	24,3	17,7	24,3	17,7	24,3	17,7	18,9	17,7	24,3

Так, у результаті формувального дослідження за операційним компонентом 11,7% підлітків із ДЦП у ЕГ виявили високий рівень готовності, 41,2% – достатній, 29,4% – середній, 17,7% – початковий. Розподіл підлітків із ДЦП у КГ за операційним компонентом такий: високий рівень – не виявлено, достатній – 21,6%, середній – 54,1%, початковий – 24,3%. За психологічним компонентом кількість підлітків із ДЦП у ЕГ, які показали високий рівень становила 8,8%, достатній – 38,3%, середній – 35,2%, початковий – 17,7% (кількість підлітків із ДЦП у КГ відповідно 0%, 18,9%, 56,4%, 24,3%). За культурно-аксеологічним

компонентом кількість підлітків із ДЦП у ЕГ, які показали високий рівень становила 11,7%, достатній – 44,1%, середній – 26,5%, початковий – 17,7% (кількість підлітків із ДЦП у КГ відповідно 2,7%, 18,9%, 54,1%, 24,3%). Розподіл підлітків із ДЦП у ЕГ за соціальним компонентом такий: високий рівень – 11,7%, достатній – 44,1%, середній – 26,5%, початковий – 17,7% (кількість підлітків із ДЦП у КГ відповідно 2,7%, 24,3%, 54,1%, 18,9%). Показники рівня фізіологічної готовності залишилися практично незмінними, оскільки це пов'язане з тим, що формування зазначеного виду підготовки вимагає набагато більше часу у зв'язку із специфікою захворювання на ДЦП, індивідуальних компенсаторних можливостей особистості.

Статистична обробка результатів експерименту за t-критерієм Стьюдента підтвердила, що рівень підготовки до використання ІКТ у підлітків експериментальної групи значно відрізняється від відповідних показників підлітків контрольної групи (у нашому випадку темп.>ткр.: 2,75>2,00). Різниця між середніми показниками спричинена різницею між станом підготовки у двох групах, а не випадковою похибкою даних внаслідок їх вибіркової оцінки. Розбіжності у результатах до й після експерименту в КГ та ЕГ статистично достовірні з рівнем значущості p=0,05, що переконливо доводить ефективність упровадженої комплексної методики.

Таким чином, результати дослідження виявили позитивну динаміку покращення рівнів підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ за визначеними критеріями, що дозволило дійти висновку про ефективність розробленої комплексної корекційно-реабілітаційної методики.

ВИСНОВКИ

У дисертації дістала подальшого розвитку проблема підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

1. Аналіз літературних джерел показав актуальність і незадовільний стан розробленості проблеми дослідження. У спеціальній педагогіці більшість наукових праць спрямовані на вивчення питання підготовки до використання ІКТ осіб з порушеннями психофізичного розвитку, вадами зору, мовлення, слуху, інтелекту, але невивченою залишається проблема підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

2. У дослідженні підготовку підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначено як корекційно-реабілітаційний процес, спрямований на формування готовності дитини до життя і розвитку в інформаційному суспільстві, тобто розвиток психофізіологічних якостей дитини, необхідних для витримування відповідних розумових і фізичних навантажень під час застосування ІКТ; формування мотивацій і потреб у використанні ІКТ; знань, умінь і навичок у

сфері ІКТ, інформаційної культури; відповідних світогляду та цінностей; комунікативних здібностей, культури спілкування.

3. Встановлено, що підготовка підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначається сукупністю таких взаємопов'язаних компонентів: операційний, психологічний, культурно-аксеологічний, соціальний, фізіологічний. До кожного із цих компонентів розроблені критерії і показники та на їх основі виділені чотири рівні готовності підлітків із ДЦП до використання ІКТ: високий, достатній, середній, початковий.

На основі результатів констатувального експерименту встановлено, що кількість підлітків із ДЦП, які відповідають критеріям достатнього рівня готовності становила 16,9%, середнього – 56,4%, початкового – 26,7%. Підлітки без психофізіологічних порушень розподілилися за рівнями готовності таким чином: високий – 15,0%, достатній – 43,5%, середній – 32,5%, початковий – 9,0%. Визначено, що підлітки із ДЦП відстають від однолітків без психофізичних порушень по всім компонентам підготовки до використання ІКТ. Це зумовлює доцільність розроблення і наукового обґрунтування комплексної методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ.

4. Розроблена комплексна корекційно-реабілітаційна методика підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ. Змістом методики є підготовка підлітків із ДЦП до використання ІКТ і навчання роботі на ПК за умов корекційної освіти. Складові методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ підпорядковуються таким провідним принципам навчання і корекції психофізичного розвитку: єдність діагностики, прогнозу і корекції з орієнтацією на зону найближчого розвитку дитини; науковості змісту і методів навчання; індивідуалізації; систематичності та послідовності; доступності; свідомості й активності; наочності; зв'язку навчання з практикою. Важливим чинником проектування процесу підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ є комплексне використання традиційних та комп'ютерно орієнтованих методів, засобів і форм навчання за принципом взаємного доповнення. Динаміка досягнення мети розробленої методики підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ визначається реалізацією таких умов: організаційні; корекційно-розвиваючі; дидактико-методичні; виховні; ергономічні; технічні; естетичні та за умови кадрового забезпечення зазначеного процесу.

5. У процесі дослідження нами розроблена методика покрокового коригування і розвитку психофізіологічних функцій підлітка, необхідних для виконання операторських дій (на прикладі операторської роботи з ПК), що базується на принципах психічної діяльності людини. З цією метою типові складні комп'ютерні операції (робота з операційною системою, текстовими і графічними редакторами та ін.) було розкладено на базові (основні дії мишкою, введення інформації з клавіатури та ін.). При цьому враховувалися можливі психофізіологічні труднощі підлітків із ДЦП при оволодінні цією діяльністю.

Крім цього визначалися відповідні корекційні прийоми, за допомогою яких учні тренувалися для подолання психофізичних труднощів при виконанні комп'ютерних операцій.

6. Результати формувального експерименту засвідчили значні позитивні зміни у рівнях готовності підлітків експериментальної групи порівняно з контрольною. Впровадження комплексної методики сприяло підвищення знань, умінь і навичок у сфері ІКТ, мотивації і потреб у застосуванні ІКТ, рівня розвитку психічних процесів, рівня інформаційної культури, розширення світогляду, розуміння цінностей застосування ІКТ, розвитку комунікаційних здібностей. Зокрема, після проведення корекційно-реабілітаційного навчання високий рівень виявили 11,7% підлітків із ДЦП у ЕГ (у КГ – не виявлено), достатній – 41,2% у ЕГ (у КГ – 18,9%), середній – 29,4% у ЕГ у КГ – 56,8%), початковий – 17,7% у ЕГ (у КГ – 24,3%) ($p<0,05$). Ефективність розробленої методики статистично підтверджена.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань окресленої проблеми. Воно відкриває перспективу для розробки шляхів удосконалення кожного із структурних компонентів підготовки до використання ІКТ у корекційному навчанні осіб, що хворіють на ДЦП.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дітковська Л. А. Для кого Інтернет може бути небезпечним [Електронний ресурс] / Л. А. Дітковська. // Електронне наукове фахове видання „Інформаційні технології і засоби навчання", 2007. – Вип. 3. – Режим доступу до журн. : http://www.ime.edu-ua.net/em3/emg.html.

2. Дітковська Л. А. Дослідження рівня готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій / Л. А. Дітковська. // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №19. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – №17. – С. 78-81.

3. Дітковська Л. А. До питання про використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні та реабілітуванні осіб з дитячим церебральним паралічем / А. Г. Шевцов, Л. А. Дітковська. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – №13. – С. 151-153.

4. Дітковська Л. А. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньо-реабілітаційній роботі / Л. А. Дітковська. // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка ; за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Вип. XII. Серія : соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 25-27.

5. Дітковська Л. А. Методика підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних

технологій за умов корекційно-реабілітаційного простору / Л. А. Дітковська. // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед науки. Ч.2. – Луганськ : „Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка", 2011. – №14 (225). – С. 127-132.

6. Дітковська Л. А. Моделювання процесу формування готовності підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій / А. Г. Шевцов, Л. А. Дітковська. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №19. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – №16. – С. 233-239.

7. Дітковська Л. А. Принципи роботи Інтернет-клубів / Л. А. Дітковська. // Комп'ютер в школі та сім'ї. – К., 2006. – №6. – С.47-49.

8. Дітковська Л. А. Роль інформаційних технологій у соціальній реабілітації інвалідів / Л. А .Дітковська. // Соціальна робота в Україні : теорія і практика. – К., 2005. – №2. – С. 49-54.

АНОТАЦІЇ

Дітковська Л. А. Підготовка підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі підготовки підлітків із дитячим церебральним паралічем до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначені компоненти підготовки, показники та критерії оцінювання сформованості готовності підлітків із ДЦП до застосування сучасних інформаційних технологій, із урахуванням яких розроблено комплексну методику підготовки підлітків із ДЦП до використання ІКТ. Динаміка досягнення мети розробленої корекційно-реабілітаційної методики визначається реалізацією таких умов: організаційні; корекційно-розвиваючі; дидактико-методичні; виховні; ергономічні; технічні; естетичні та за умови кадрового забезпечення зазначеного процесу.

Розроблено покрокову методику корекції і розвитку психофізіологічних функцій дитини, необхідних для виконання операторських дій (на прикладі роботи з ПК).

Запропонована комплексна методика сприяє отриманню підлітками із ДЦП якісної професійної освіти, їх соціалізації та інтеграції у суспільство.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; підлітки; дитячий церебральний параліч; підготовка до використання ІКТ; готовність до використання ІКТ.

Дитковская Л. А. Подготовка подростков с детским церебральным параличем к использованию информационно-коммуникационных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

Диссертационное исследованиея посвящено проблеме подготовки подростков с детским церебральным параличем (ДЦП) к использованию информационно-коммуникационных технологий (ИКТ).

Подготовка подростков с ДЦП к использованию ИКТ рассматривается нами как коррекционно-реабилитационный процесс, направленный на формирование готовности ребенка к жизни и развитию в информационном обществе, т. е. формирование знаний, умений и навыков в сфере ИКТ; мотиваций и потребностей в использовании ИКТ, развитие психофизиологических качеств, необходимых для выдерживания соответствующих умственных и физических нагрузок во время применения ИКТ, формирование информационной культуры; соответствующих мировоззрению и ценностей; коммуникационных способностей и культуры общения.

В структуре подготовки подростков с ДЦП к использованию ИКТ нами выделены такие компоненты: операционный, психологический, культурно-аксеологический, социальный, физиологический. Операционный компонент отражает степень овладения знаниями, умениями и навыками в сфере ИКТ. Психологический компонент характеризуется развитием психических процессов, наличием мотиваций и потребностей овладения и использования ИКТ. Культурно-аксеологичний компонент предполагает наличие у ребенка мировоззрения, информационной культуры, понимания ценностей ИКТ. Социальный компонент определяет сформированность коммуникационных способностей средствами ИКТ, адекватность подростков при их использовании. Физиологический компонент характеризует сформированность физиологических функций подростка, необходимых для выдерживания им соответствующих умственных и физических нагрузок при применении ИКТ.

Разработана методика пошаговой коррекции и развития психофизиологических функций ребенка, необходимых для выполнения операторских действий (на примере работы с ПК), которая базируется на принципах психической деятельности человека. Типичные сложные операции разложено на базовые элементарные с указанием психических, органических и функциональных систем человека, которые задействованы при выполнении этих операций и определения методик их тренировки.

В диссертации представлена комплексная методика подготовки подростков с ДЦП к использованию ИКТ. Динамика достижения цели коррекционно-реабилитационной методики определяется реализацией таких педагогических

условий: организационные; коррекционно-развивающие; дидактико-методические; воспитательные; эргономические; технические; эстетические и при кадровом обеспечении указанного процесса. Эффективность разработанной методики доказана экспериментально.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии; подростки с ДЦП; подготовка к использованию ИКТ; готовность к использованию ИКТ.

Ditkovska L. A. Training of teenagers with child cerebral palsy to the using of information and communication technologies. – Manuscript.

Dissertation for the scientific candidate's degree of pedagogical sciences, speciality 13.00.03 – correctional pedagogy. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2012.

The given dissertation is dedicated to the problem of readiness of teenagers with child cerebral palsy to the application of information and communication technologies.

Based on the defined components of training of teenagers with child cerebral palsy, indexes and criteria of evaluation of their readiness to the application of modern information technologies, the complex methodology of teaching the teenagers with child cerebral palsy to applying ICT has been worked out.

The dynamics of the goal achievement of the developed correction-rehabilitation methodology is determined by the realization of the following conditions: organizational, correctional-developing, didactic and methodological, educative, ergonomic, technical, aesthetic and on the condition of the skilled personal providing of the mentioned process.

Step-by-step methodology of correction and development of child psychological and physiological functions which is necessary for implementation of operative actions (on the example of work on PC) has been worked out.

The complex methodology helps teenagers with child cerebral palsy to get qualified trade education and it provides their socialization and integration into society.

Key words: information and communication technologies; teenagers; child cerebral palsy, training in usage of ICT; readiness to the use of ICT.

НБ НПУ
100152649

Підписано до друку 17.02.2012. Формат 60x84 $^{1}/_{16}$
Обл.-вид. арк. 0,9. Набір комп'ютерний.
Наклад 100 прим. Зам. № 30

Київ МСП, Київ-680, вул. Горького, 180, УкрІНТЕІ